

Group of States against Corruption
Groupe d'États contre la corruption

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Pieņemts: 2015. gada 27.martā

Publicēts: 2015.gada 14.aprīlī

Vispārējās pieejamības informācija

Greco RC-IV (2015) 2E

CETURTĀ NOVĒRTĒŠANAS KĀRTA

Korupcijas novēršana attiecībā uz parlamenta
deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem

ATBILSTĪBAS ZIŅOJUMS

LATVIJA

Pieņemts GRECO 67. plenārsēdē
(Strasbūrā, 2015. gada 23.-27. martā)

GRECO Sekretariāts
Eiropas Padome
F-67075 Strasbourg Cedex
☎ +33 3 88 41 20 00

www.coe.int/greco

Cilvēktiesību un
juridisko lietu
ģenerāldirektorāts
Sabiedrības
informēšanas un
noziedzības
apkaršanas
direktorāts

C
E
T
U
R
T
Ā

N
O
V
Ē
R
T
Ē
Š
A
N
A
S

K
Ā
R
T
A

IEVADS

1. Atbilstības ziņojumā ir vērtēti Latvijas atbildīgo institūciju īstenotie pasākumi rekomendāciju ieviešanai, kuras sniegtas GRECO 58. plenārsēdē (2012. gada 3.-7. decembrī) pieņemtajā ceturtās novērtēšanas kārtas ziņojumā par Latviju, kas pēc Latvijas atļaujas saņemšanas ([GrecoEval IV Rep \(2012\) 3E](#)) tika publicēts 2012. gada 17. decembrī. GRECO ceturtā novērtēšanas kārtā attiecas uz korupcijas novēršanu attiecībā uz parlamenta deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem.
2. Saskaņā ar GRECO reglamentu Latvijas atbildīgās institūcijas iesniedza Situācijas pārskatu par pasākumiem, kas īstenoti, lai ieviestu rekomendācijas. Pārskats tika saņemts 2014. gada 30. septembrī un kopā ar vēlāk vēl papildus iesniegto informāciju tika izmantots par pamatu Atbilstības ziņojuma sagatavošanai.
3. GRECO izvēlējās Nīderlandi (attiecībā uz parlamentu) un Igauniju (attiecībā uz tiesu varu), lai tās ieceltu atbilstības procedūras ziņotājus. Ieceltie ziņotāji bija Nīderlandes Iekšlietu un karalistes attiecību ministrijas politikas padomniece *Anneloes van der ZIJDE* un Igaunijas Tieslietu ministrijas Kriminālpolitikas departamenta Analītiskās nodaļas padomnieks *Urvo KLOPETS*. Atbilstības ziņojuma sagatavošanā ziņotājiem atbalstu sniedza GRECO Sekretariāts.
4. Atbilstības ziņojumā ir vērtēta katras Novērtēšanas ziņojumā iekļautās rekomendācijas ieviešana un sniegts vispārējs vērtējums par dalībnieka atbilstību šīm rekomendācijām. Vēl neīstenotu rekomendāciju (tās, kuras ir ieviestas daļēji vai nav ieviestas) ieviešana tiks vērtēta, ņemot vērā nākamo Situācijas pārskatu, kas atbildīgajām institūcijām ir jāiesniedz 18 mēnešu laikā pēc šī Atbilstības ziņojuma pieņemšanas.

II. ANALĪZE

5. Novērtēšanas ziņojumā GRECO sniedza Latvijai 14 rekomendācijas. Turpmāk ir aprakstīta šo rekomendāciju īstenošanas gaita.

Vispārīgie jautājumi

I Rekomendācija

6. *GRECO rekomendēja veikt pasākumus Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) neatkarības stiprināšanai, lai nodrošinātu, ka tas spēj veikt savas funkcijas neatkarīgi un objektīvi.*
7. Latvijas atbildīgās institūcijas ziņo par divām atsevišķām iniciatīvām: pirmo īsteno Valsts kancelejas direktores vadīta darba grupa, kurā darbojas Augstākās tiesas, Ģenerālprokuratūras, Tieslietu ministrijas, Finanšu ministrijas un KNAB pārstāvji un kas piedāvā izmaiņas KNAB likumā attiecībā uz KNAB priekšnieka kompetenci, tiesībām un pienākumiem, premjerministra īstenoto uzraudzību pār KNAB darbību, KNAB priekšniekam piemērojamiem disciplinārsodiem un KNAB priekšnieka kompetenci¹.
8. Otro iniciatīvu apspriešanai ir iesniegusi Iekšlietu ministrijas valsts sekretāra vadīta darba grupa, kurā darbojas Drošības policijas priekšnieks, Tieslietu ministrijas valsts sekretārs, Valsts kancelejas Juridiskās daļas vadītāja vietnieks un Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta prokurors un kas ierosina KNAB reorganizēšanu un nodošanu Iekšlietu ministrijas pakļautībā.

¹ Šī darba grupa tika izveidota 2014. gada sākumā, lai nodrošinātu citas, 2013. gadā premjerministra izveidotas un ģenerālprokurora vadītas darba grupas sniegtu vairāku rekomendāciju juridisko spēku. Skatīt arī Pielikumu pie otrā atbilstības ziņojuma par Latviju, trešā novērtēšanas kārtā, Greco RC-III (2014) 3E.

9. Turklāt, 2014. gada augustā Saeimas priekšsēdētājas biedrs nosūtīja OSCE/ODIHR (EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību birojam) lūgumu sniegt atzinumu/eksperta slēdzienu par KNAB likumu. Pārskats tika izdots 2014. gada novembrī un ir pieejams publiski². Ziņojuma pieņemšanas laikā atbildīgās institūcijas norādīja, ka priekšlikums nodot KNAB Iekšlietu ministrijas pakļautībā (8. punkts) vairs netiek izskatīts. Saeimas Korupcijas novēršanas apakškomisija apņēmas izstrādāt jaunu likumprojektu; ir paredzēts, ka tas tiks sagatavots, pamatojoties uz Valsts kancelejas darba grupas iesniegto priekšlikumu (7. punkts).
10. Tālāk atbildīgās institūcijas ziņo, ka attiecībā uz GRECO komentāriem par KNAB budžetu ir pieņemts lēmums pagaidām saglabāt esošo tā piešķiršanas kārtību (t. i., KNAB darbība tiek finansēta no valsts budžeta, par kuru lemj Saeima Likumā par valsts budžetu, pamatojoties uz Ministru kabineta priekšlikumu). 2014. gadā KNAB budžets bija EUR 4 721 874; 2015. gadā tas tika palielināts līdz EUR 5 237 328, lai segtu tādas jaunās politiskās iniciatīvas kā partiju kontu kontroles sistēma, jaunu darbinieku pieņemšana darbā un iestādes pāriešana uz jaunām telpām. 2015. gada martā Saeimas Korupcijas novēršanas apakškomisija pozitīvi novērtēja KNAB 2014. gadā paveiktā darba rezultātus un uzslavēja iestādi par tās augsto sniegumu visās tās darbības jomās (valsts ierēdņu interešu konfliktu novēršana, kontrole pār politiskajiem finanšu līdzekļiem utt.).
11. GRECO atzīmē, ka nav viena unikāla pretkorupcijas iestāžu modeļa; funkcionālā un strukturālā sistēma ir jāpielāgo konkrētās valsts kontekstam. Tāpat GRECO pieļauj, ka noteiktā valstī izveidotās struktūras modelis laika gaitā var mainīties un attīstīties, ar to saprotot, ka galvenajam iemeslam, lai mainītu esošos modeļus, ir jābūt vēlmei korupcijas apkarošanas iestāžu sistēmas darba efektivitātes uzlabošanai. 2002. gadā Latvijā tika izveidots KNAB kā daudznozaru pretkorupcijas aģentūra ar preventīvām, represīvām un izglītojošām funkcijām. Tā ir atsevišķa autonoma iestāde, kas ieņem augstu vietu valsts administrācijas organizatoriskajā struktūrā, tā ir pakļauta Ministru kabinetam un to uzrauga premjerministrs. Jau kopš KNAB pirmsākumiem GRECO ir atbalstījusi, pirmkārt, KNAB izveidi un pēc tam - tā darba rezultātus, ko apliecina vēlāk pirmajā, otrajā, trešajā un ceturtajā novērtēšanas kārtā izdotie novērtēšanas un atbilstības ziņojumi. Apzinoties KNAB galvenās funkcijas (piemēram, politisko partiju finansēšanas uzraudzība, interešu konfliktu novēršana visās trīs dažādās valsts varas konstitucionālajās iestādēs u.c.), GRECO ieteica veikt papildu pasākumus KNAB neatkarības nostiprināšanai.
12. Lai mazinātu politiskās ietekmes risku attiecībā uz KNAB priekšnieka iecelšanu amatā, 2011. un 2012. gadā tika izdoti sekundārie tiesību akti, kas paredz rīkot atklātu konkursu uz amatu, kā arī nosaka komisijas sastāvu iecelšanai amatā (apvienojot augsta līmeņa ierēdņus, kas pārstāv tiesu varu un izpildvaru, kā arī pieļaujot citu speciālistu un ekspertu, tostarp NVO pārstāvju, dalību). GRECO to uzskatīja par pozitīvu soli, kas ļautu daļēji īstenot vienu no rekomendācijām, ko tā sniedza trešās novērtēšanas kārtas ziņojumā par Latviju³. Noslēdzot trešās kārtas atbilstības procedūru attiecībā uz Latviju, GRECO izteica nožēlu par to, ka nav pieņemts lēmums attiecībā uz tām dažādajām iespējām, kas tika piedāvātas KNAB neatkarības un statusa stiprināšanai, tai skaitā arī izmaiņas budžeta piešķiršanas kārtībā (KNAB budžetu piedāvā un par to lemj tie paši cilvēki, kuru darbību KNAB varētu potenciāli izmeklēt, lai gan praksē KNAB piešķirtais valsts līdzekļu apmērs tika ne vien saglabāts, bet pat palielināts, ņemot vērā to, ka tas nepieciešams, lai iestāde varētu veikt daudzpusīgs funkcijas).

² OSCE/ODIHR Atzinums par Latvijas Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumu (www.legislationline.org/documents/id/19392).

³ Trešās novērtēšanas kārtas ziņojums par Latviju, II temats – Partiju finansēšanas pārskatāmība, II rekomendācija: *veikt pasākumus, lai stiprinātu KNAB neatkarību (tostarp attiecībā uz biroja darbības uzraudzību, tā priekšnieka iecelšanas amatā un atļaušanas procedūru, kā arī tā budžeta pieņemšanu), lai nodrošinātu, kas tas spēj veikt savas funkcijas neatkarīgi un objektīvi.*

13. GRECO tagad ņem vērā abus atšķirīgos 7. un 8. punktā minētos pārvaldes iestāžu sniegtos priekšlikumus par KNAB lomu. Specifiskajā Latvijas kontekstā GRECO šaubās par priekšlikumu nodot KNAB Iekšlietu ministrijas pakļautībā. Šāda rīcība būtu līdzvērtīga KNAB statusa pazemināšanai valsts institūciju organizatoriskajā struktūrā. Šāds priekšlikums būtu pretrunā ar „i” rekomendācijas mērķi un, vispārīgāk raugoties, pretrunā ar virkni gadu gaitā GRECO izteikto piezīmju par nepieciešamību nodrošināt KNAB neatkarību un objektivitāti, kā arī attiecībā uz tā struktūru un darba autonomiju. Nesen, attiecīgi 65. un 66. plenārsēdē, GRECO izteica bažas par satraucošajām tendencēm Latvijā⁴. Tātad GRECO var vienīgi pozitīvi novērtēt valdības atteikšanos no šī priekšlikuma, par ko atbildīgās institūcijas ziņoja GRECO 67. plenārsēdē.
14. Par jautājumu tika informēts arī Eiropas Padomes ģenerālsekretārs (SG) un Latvijas valdība apliecināja, ka KNAB strukturālā neatkarība netiks kompromitēta un ka jebkādas iespējamās izmaiņas pašreizējā sistēmā tiks nodotas sabiedrības kontrolei⁵. Neskatoties uz to, atbildīgās institūcijas oficiālajās atbildēs SG norādīja, ka KNAB valdošā iekšējā spriedze rada bažas.
15. Kā jau iepriekš tika minēts, GRECO atkāroti atzina galveno lomu, kāda KNAB līdz šim bijusi Latvijas pretkorupcijas sistēmā. Neskatoties uz to, šī iestāde vairākkārt ir saskārusies ar grūtībām, kas saistītas ar darbiniekiem, un ilgstoši strādājošu speciālistu aiziešanu no amata. Vēl jo vairāk, neviens no iepriekšējiem KNAB priekšniekiem nav nostrādājis savā amatā pilnu termiņu. GRECO ir neatlaidīgi uzsvērusi to, cik būtiski ir rast līdzsvaru KNAB neatkarībā, neradot nesodāmību nekaitējot iestādes un tās priekšnieka atbildībai. Ir tikai dabiski, ka, iestādei attīstoties, tiek meklētas iespējas uzlabot tās darba protokolu un atbilstoši to noformēt. Kā GRECO jau uzsvēra trešās novērtēšanas kārtas ziņojumā (76. līdz 79. punkts) un vēlāk vairākkārt atkārtoja ceturtās novērtēšanas kārtas ziņojumā (20. līdz 22. punkts), ir jomas, kurās ir nepieciešama papildu un tūlītēja rīcība, it īpaši, noskaidrojot Ministru kabineta un Ministru prezidenta kā uzraugošās institūcijas lomu, labāk definējot kārtību KNAB priekšnieka atstādināšanai no amata un pārskatot ar budžetu saistītos pasākumus. Pašreizējām diskusijām ir jāstiprina, nevis jāvājina KNAB pozīcijas un tās ir jānodod rūpīgai sabiedrības pārbaudei.
16. GRECO secina, ka I rekomendācija nav īstenota.

Korupcijas novēršana attiecībā uz parlamenta deputātiem

II rekomendācija

17. *GRECO rekomendēja ieviest noteikumus, kas regulētu parlamenta deputātu sadarbību ar lobētājiem un trešām pusēm, kuru intereses ir saistītas ar likumdošanas procesa ietekmēšanu.*
18. Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, ka 2013. gada decembrī KNAB iesniedza valdībai likumprojektu lobēšanas caurskatāmības nodrošināšanai. 2014. gada februārī valdība noraidīja šo priekšlikumu un tā vietā pieņēma lēmumu izdarīt grozījumus gan Saeimas kārtības rullī, gan Valsts pārvaldes iekārtas likumā. Lai to īstenotu, tika izveidota starp institūciju darba grupa; tās uzdevums ir līdz 2015. gada 1. augustam iesniegt konkrētus priekšlikumus grozījumiem tiesību aktos.
19. GRECO ņem vērā sniegto informāciju un atzīmē, ka soļi, kas sperti lobēšanas regulēšanas virzienā, joprojām ir attiecināmi vien uz ļoti agrīnu likumdošanas

⁴Greco (2014) 13E lēmumi GRECO 65 un Greco (2014) 17E lēmumi GRECO 66.

⁵ Publiskā uzklausišana, uz kuru bija uzaicināts GRECO Sekretariāts, notika 2015. gada 23. janvārī. 2015. gada 10. februārī tai sekoja parlamenta debates; tajās piedalījās GRECO viceprezidents.

procesa stadiju. Likumprojekts par lobēšanu tika gatavots jau ceturrtā novērtēšanas kārtas apmeklējuma laikā 2012. gadā - kopš tā brīža ir pagājuši divi gadi un joprojām nav rasta vienprātība par šā jautājuma regulēšanu. Tiek atgādināts, ka šobrīd parlamenta deputātiem nav pienākuma sniegt detalizētu informāciju par tādām tikšanās reizēm un konsultācijām ar trešām pusēm, kas notiek ārpus komisiju sēdēm un ir saistītas ar virzītajām likumdošanas iniciatīvām. Ceturrtās novērtēšanas kārtas ziņojumā (34. punkts) GRECO to uzskatīja par būtisku trūkumu sistēmā, kas liecina par privāto interešu pieaugošu ietekmi uz likumdošanas procesu. Šī iemesla dēļ GRECO mudina atbildīgās institūcijas paātrināt savu darbību šajā jomā.

20. GRECO secina, ka II rekomendācija nav īstenota.

III un V rekomendācija

21. *GRECO rekomendēja:*

- *Ētikas kodeksu ir nepieciešams (i) pārskatīt un atjaunot un (ii) papildināt ar praktiskiem pasākumiem, lai sniegtu atbilstošas vadlīnijas un ieteikumus Saeimas deputātiem par regulējumu, kas saistīts ar ētiku un korupcijas novēršanu (III rekomendācija);*
- *Saeimas iekšējie mehānismi, ar kuru palīdzību tiek nodrošināta Ētikas kodeksa piemērošana un interešu konfliktu novēršana, ir jāpaplašina un skaidri jānoformulē tā, lai nodrošinātu to darbību un efektivitāti (V rekomendācija).*

22. Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, ka īsi pēc ceturrtās novērtēšanas kārtas ziņojuma pieņemšanas 2013. gada aprīlī un vēlāk 2014. gada maijā KNAB aicināja Valsts kanceleju turpināt ieviešanas pasākumus. Lai gan GRECO rekomendācijas stiprināt parlamentāro ētiku (III un V rekomendācija) ir iekļautas Korupcijas novēršanas un apkarošanas programmas vadlīniju projektā (2014-2020), būtiski soļi līdz šim brīdim nav sperti.

23. GRECO ir ļoti žēl, ka nav uzsākti vēlā ņemami pasākumi III un V rekomendācijas īstenošanai, kas ļautu uzlabot Saeimas spēju veikt pašregulāciju, vērsties pret faktiskiem un potenciāliem interešu konfliktiem un sodīt tos, kuri neievēro pieņemamos ētiskas uzvedības standartus. Tā ir nepatīkama pazīme, kas ir pretrunā ar GRECO pieprasīto aktīvo un efektīvo Saeimas rīcību. Šai sakarā GRECO savā ceturrtās novērtēšanas kārtas ziņojumā par Latviju īpaši pieprasīja daudz izlēmīgāku Saeimas un atsevišķu tās deputātu rīcību, kas apliecinātu tās apņēmību īstenot paškontroles pasākumus un uzņemties atbildību, risinot interešu konfliktus un citus ar godprātīgumu saistītus jautājumus.

24. GRECO secina, ka III un V rekomendācija nav īstenota.

IV rekomendācija

25. *GRECO rekomendēja atcelt likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" noteikto izņēmumu, lai pilnībā aizliegtu Saeimas deputātiem noslēgt līgumus ar valsts iestādēm.*

26. Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, ka likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" tika izdarīti grozījumi (pieņemti 2014. gada 30. oktobrī, stājās spēkā 2015. gada 1. janvārī), lai atceltu deputātiem un dažiem augstākā līmeņa ierēdņiem sniegto iespēju noslēgt līgumus ar valsts iestādēm. Šis aizliegums paliek spēkā divus gadus pēc amata pienākumu izpildes beigām.

27. GRECO apsveic ar atbildīgo institūciju paveikto darbu, atbilstoši rekomendācijai aizliedzot parlamenta deputātiem noslēgt līgumus ar valsts iestādēm.
28. GRECO secina, ka IV rekomendācija ir īstenota apmierinoši.

VI, X un XIII rekomendācija

29. *GRECO rekomendēja atcelt administratīvās imunitātes sistēmu Saeimas deputātiem (VI rekomendācija), tiesnešiem (X rekomendācija) un prokuroriem (XIII rekomendācija).*
30. Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, ka Saeimas Tieslietu komitejai jau 2012. gada 21. jūnijā tika nosūtīts likums "Par grozījumiem Latvijas Republikas Satversmē", kas paredzēja administratīvās imunitātes mazināšanu Saeimas deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem (t. i., vēl pirms ceturtās novērtēšanas kārtas ziņojuma pieņemšanas). Taču kopš tā laika grozījumi nav tikuši iekļauti parlamenta darba kārtībā apspriešanai un līdz ar to nav izskatīti pat pirmajā lasījumā.
31. Priekšlikums atcelt prokuroru administratīvo imunitāti ir iekļauts arī likumprojektā par grozījumiem Prokuratūras likumā. Taču tas tika noraidīts pamatojoties uz to, ka administratīvā imunitāte faktiski nemaz nav prokuroru privilēģija, jo disciplinārā atbildība rada vēl smagākas sekas (t. i., disciplinārlietai var būt daudz nopietnākas sekas, kas būtiski ierobežo karjeras iespējas, un tā pievērš daudz lielāku sabiedrības uzmanību nekā vienkārša naudas soda piemērošana par administratīvu pārkāpumu).
32. GRECO izsaka nožēlu par bezdarbību šajā jomā. Imunitātes jautājuma regulējums Latvijā tika pieņemts 1922. gadā un kopš tā laika nav grozīts. GRECO (un arī citas Eiropas Padomes instances, tostarp tās augstākā pārstāvniecība - Ģenerālsēkretariāts) norāda, ka ir pienācis laiks atcelt administratīvās imunitātes privilēģiju, kas ir pārāk plaša un bezjēdzīga šodienas Latvijas demokrātiskajā sabiedrībā. Tādējādi tiktu kļiedētas jebkādas aizdomas par to, ka parlamenta deputāti, tiesneši un prokurori stāv pāri likumam, un stiprināta Latvijas pilsoņu uzticēšanās savam parlamentam un tiesu sistēmai, kuras līmenis šobrīd ir diezgan zems. GRECO savos iepriekšējos paziņojumos par imunitātes jautājumu (un saskaņā ar „Divdesmit pamatprincipu cīņai ar korupciju” 6. principu) uzsvēra nepieciešamību panākt līdzsvaru starp imunitāti kā instrumentu valsts ierēdņu pasargāšanai pret valsts varas vai individu izdarītu spiedienu un ļaunprātīgu izmantošanu un faktu, ka valsts ierēdņi nedrīkst stāvēt pāri likumam. Līdz ar to saskaņā ar starptautiskiem standartiem ir vispārpieņemts izvēlēties ierobežotas funkcionālās imunitātes koncepciju. Tomēr ir šaubas par to, vai nelikumīga darbība, kas veikta ārpus dienesta pienākumu izpildes un varētu kļūt par pamatu saukšanai pie administratīvās atbildības (piem., ceļu satiksmes noteikumu pārkāpums), ir attiecināma uz imunitātes nosacījumiem; tas katrā ziņā neietilpst funkcionālās imunitātes jēdzienā un pamatojumā.
33. Runājot par atbildīgo institūciju sniegto paskaidrojumu par administratīvās imunitātes saglabāšanu prokuroriem, tad tas neatšķiras no atbildīgo institūciju izklāstītā jau ceturtās novērtēšanas kārtas ziņojumā. GRECO joprojām māc bažas par šo jautājumu. GRECO atgādina, ka, tiekoties uz vietas, profesionāli paši apšaubīja pašreizējās disciplinārās sistēmas efektivitāti un proporcionalitāti, risinot ar administratīviem pārkāpumiem saistītus jautājumus (ceturtās novērtēšanas kārtas ziņojuma 138. un 193. punkts).
34. GRECO secina, ka VI, X un XIII rekomendācija nav īstenota.

VII rekomendācija

35. GRECO rekomendēja (i) stiprināt attiecīgu tiesu varas pašpārvaldes iestāžu (piem., Tieslietu padomes un Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas) izšķirošo ietekmi uz tiesnešu iecelšanu amatā, atkārtotu iecelšanu amatā un karjeras virzību; un (ii) pārdomāt Saeimas pilnvaras šajā sfērā, it īpaši, ierobežojot šādas pilnvaras līdz tiesībām apstiprināt pēc attiecīgo tiesu varas iestāžu ieteikuma amatos ieceltos tiesnešus, tādējādi kļiedējot bažas par iespējamu politisku ietekmi.
36. Latvijas atbildīgās institūcijas atkārtoti uzsver, ka saskaņā ar likuma "Par tiesu varu"^{60.}, 61. un 62. pantu, Saeima lemj par tiesnešu iecelšanu amatā, atkārtotu iecelšanu amatā un paaugstināšanu, pamatojoties uz Tieslietu ministrijas ieteikumiem. 2010. gadā likumā "Par tiesu varu" tika izdarīti grozījumi ar mērķi nodot ar tiesnešu rotāciju un pārcelšanu saistīto lēmumu pieņemšanu tiesu varas pašpārvaldes iestādēm (t. i., Tieslietu padomei un Tiesnešu kvalificēšanas kolēģijai); turpmākas izmaiņas tika izdarītas 2011. un 2013. gadā, precizējot vērtēšanas kritērijus un procedūras. Turklāt, ievērojot 2011. gadā izdarītos grozījumus, Tieslietu padomes ietekme dažādās jomās arvien paplašinājās, it īpaši saistībā ar kārtību Augstākās tiesas galvenā tiesneša atbrīvošanai no amata (t. i., tiesības ierosināt Saeimai atbrīvot no amata iepriekšminēto ierēdni tagad ir nodotas Tieslietu padomei un vairs nav attiecināmas uz Ministru kabinetu, kā tas bija iepriekš), profesionālā eksāmena satura noteikšanu, kā arī karjeras virzību.
37. Tālāk atbildīgās institūcijas ziņo par grozījumu projektu likumā "Par tiesu varu", ar kuru tiek noteikts, ka lēmumi par tiesnešu pārcelšanu citos amatos (uz augstāka vai uz zemāka līmeņa tiesām) ir tikai un vienīgi Tieslietu padomes atbildība, tādējādi Saeimai vairs netiek uzticēta lēmumu pieņemšana šādos jautājumos. Iepriekšminētie grozījumi arī paplašina Tieslietu padomes mandātu attiecībā uz rajona un apgabala tiesu priekšsēdētāju iecelšanu amatā. Tomēr vēl nav definēta kārtība, kas piešķirtu juridisku spēku šai Tieslietu padomes paplašinātajai kompetencei. Tieslietu padome apsprieda un atbalstīja grozījumu projektu 2015. gada 9. februārī; tagad ir nepieciešamas starpinstitūciju konsultācijas, lai iesniegtu šo projektu pirmajam lasījumam parlamentā.
38. GRECO ņem vērā ziņojumā sniegto informāciju, taču tās lielākā daļa jau bija zināma ceturtnās novērtēšanas kārtas laikā. Jau tobrīd GRECO atzinīgi vērtēja centienus pakāpeniski paplašināt 2010. gadā izveidotās Tieslietu padomes atbildības sfēru un skaidri definēt karjeras virzības noteikumus un kārtību. GRECO pozitīvi vērtē faktu, ka tiek strādāts pie jauniem grozījumiem tiesību aktos, kas vērsti uz Tieslietu padomes ietekmes sfēras paplašināšanu, pieņemot atsevišķus lēmumus par tiesnešu karjeru (t. i., tiesnešu pārcelšanu citā amatā un rajona un apgabala tiesu priekšsēdētāju iecelšanu amatā). Tomēr, ņemot vērā gaidāmos likumdošanas procesus, šobrīd vēl ir pārāgri izdarīt gala slēdzienu par piedāvātajiem uzlabojumiem.
39. GRECO izsaka nožēlu par to, ka ir pieņemts lēmums galavārdu par tiesnešu iecelšanu amatā un atkārtotu iecelšanu amatā atstāt Saeimai, jo jebkādas izmaiņas pašreizējā situācijā prasītu arī konstitucionālas izmaiņas. GRECO saprot, ka grozījumi konstitūcijā parasti ir sensitīvs un neērts jautājums, taču tā var tikai atkārtoti izteikt savas bažas, kas sakrīt ar Eiropas Padomes komisijas "Demokrātija caur tiesībām" (tā dēvētā Venēcijas komisija) viedokli, ka VII rekomendācijā aktualizētie jautājumi ir ārkārtīgi svarīgi Latvijas tiesu sistēmas neatkarības izveidošanai un aizsargāšanai. Saistībā ar iepriekš minēto GRECO ceturtnās novērtēšanas kārtas ziņojumā puda bažas par iespējamu pārmērīgu politisku

ietekmi uz tiesnešu iecelšanu amatā un atkārtotu iecelšanu amatā un sevišķi rekomendēja pārdomāt Saeimas pilnvaras, ierobežojot tās līdz tiesībām apstiprināt pēc attiecīgo tiesu varas iestāžu rekomendācijām amatos ieceltos tiesnešus.

40. GRECO secina, ka VII rekomendācija ir īstenota daļēji.

VIII rekomendācija

41. *GRECO rekomendēja atbildīgajām institūcijām turpināt strādāt pie tā, lai nodrošinātu, ka tiesas spriedumi sabiedrībai ir viegli pieejami un atrodami, ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt privātās dzīves aizsardzības prasības.*
42. Latvijas atbildīgās institūcijas atsaucas uz 2013. gadā izdarītajiem grozījumiem likumā "Par tiesu varu", kuriem stājoties spēkā visi atklātās sēdēs pieņemtie un spēkā stājušies tiesas spriedumi (no visām trim tiesu instancēm civillietās, administratīvajās lietās un krimināllietās) tiek publicēti tiešsaistē (www.tiesas.lv/nolemumi). Noteikumi paredz saglabāt anonimitāti attiecībā uz šādos tiesu lēmumos minētu personu identificējamajiem datiem.
43. GRECO apsveic, ka ir īstenoti nozīmīgi pasākumi, lai uzlabotu tiesu darba caurskatāmību, jo īpaši, nodrošinot tiešsaistes piekļuvi atklātās sēdēs pieņemto un spēkā esošo tiesas spriedumu saturam.
44. GRECO secina, ka VIII rekomendācija ir īstenota apmierinoši.

XI rekomendācija

45. *GRECO rekomendēja stiprināt Tiesnešu Ētikas komisijas lomu un resursus, lai tālāk attīstītu tās darbību un, jo sevišķi, nodrošināt Tiesnešu Ētikas kodeksa regulāru atjaunošanu un tā adresātu regulāru iepazīstināšanu ar tajā noteikto normu interpretāciju.*
46. Latvijas atbildīgās institūcijas skaidro, ka Tiesnešu Ētikas komisija turpina veikt savu padomnieka darbu tiesnešu godprātīguma jomā un plāno pastiprināt savu darbību šajā sfērā, it īpaši - sasaucot komisijas locekļu sēdes biežāk (pašlaik komisija sanāk reizi mēnesī), atjaunojot ētikas kodeksu līdz 2016. gada pavasarim (kad beigsies pašreizējo komisijas locekļu pilnvaru termiņš), ieviešot jaunas darba metodes (piem., sasaucot kopīgas sanāksmes ar tiesnešiem ētikas jautājumu apspriešanai, noturot komisijas sēdes ārpus biroja - līdz šim brīdim ārpus biroja ir noturētas kopā trīs sēdes) un meklējot iespējas uzlabot tās komunikāciju stratēģiju. Komisijas resursi ir ierobežoti: tās locekļi savu darbu veic papildus tiesnešu ikdienas pienākumiem; tiesu administrācijai ir pieprasīti papildu līdzekļi un Tieslietu ministrija šobrīd izskata šo jautājumu.
47. GRECO apsveic, ka ir īstenotas pozitīvas iniciatīvas, lai stiprinātu Tiesnešu Ētikas komisijas lomu un vairotu tiesnešu informētību par tiesu godprātīgumu. GRECO jau ceturtās novērtēšanas kārtas ziņojumā (110. punkts) atzinīgi izteicās par komisijas vērtīgo un aktīvo padomdevēja lomu. Tomēr daudzi no šiem plāniem vēl ir jāīsteno praksē – tostarp ētikas kodeksa pārskatīšana un adresātu regulāra iepazīstināšana ar tajā noteikto normu interpretāciju atbilstoši rekomendētajam. Rekomendācijas īstenošanai ir nepieciešami papildu resursi.
48. GRECO secina, ka XI rekomendācija ir īstenota daļēji.

XI rekomendācija

49. *GRECO rekomendēja veikt pasākumus, lai nodrošinātu to, ka disciplinārlietas par tiesnešu neatbilstošu rīcību tiek izlemtas pirms noilguma termiņa beigām, piemēram, paredzot sankciju piemērošanas perioda pagarināšanu no pārkāpuma atklāšanas dienas, noilguma termiņa kā tāda pārskatīšanu, kā arī noilguma termiņa pārtraukšanu vai apturēšanu noteiktos apstākļos.*
50. Latvijas atbildīgās institūcijas ziņo, ka tās ir atkārtoti izvērtējušas pašreizējā noilguma termiņa piemērotību disciplinārlietās par tiesnešu neatbilstošu rīcību. Tādējādi, 2015. gada 9. februārī Tieslietu ministrija, Tieslietu padome, Augstākā tiesa un Latvijas Tiesnešu biedrība panāca vienošanos par to, ka noilguma termiņš no rīcības atklāšanas brīža (relatīvais noilguma termiņš) tiek pagarināts no trim mēnešiem uz vienu gadu no disciplinārlietas uzsākšanas dienas; noilguma termiņš no rīcības veikšanas brīža (galīgais noilguma termiņš) tiek saglabāts iepriekšējais, t. i., ne ilgāks par diviem gadiem no pārkāpuma izdarīšanas dienas. Tāpat ir diskutēts par Augstākās disciplinārlietu tiesas izveidi, kurā tiks izskatīti apelācijas iesniegumi par lēmumiem disciplinārlietās ne tikai attiecībā uz tiesnešiem un prokuroriem, bet arī citiem juridisko profesiju pārstāvjiem (advokātiem, tiesu izpildītājiem un notāriem). Gala lēmums par minētajiem jautājumiem vēl nav pieņemts.
51. Pie tam, ir iesniegti grozījumi tiesību aktos, lai noteiktu papildu apstākļus, kas var kalpot par pamatu noilguma pārtraukšanai vai apturēšanai, kā arī termiņu, kādā Disciplinārlietu tiesai vai Tiesnešu disciplinārajai padomei ir jāizskata lieta.
52. GRECO ņem vērā pēdējās diskusijas par šo jautājumu, norādot, ka tās tiek risinātas pareizajā virzienā. Neskatoties uz to, vēl ir pārāgri vērtēt, vai gala rezultāts tiešām būs atbilstošs gaidītajam. Atbildīgās institūcijas pašas pieļauj, ka gala lēmums attiecībā uz noilguma termiņa pārskatīšanu vēl nav pieņemts.
53. GRECO secina, ka XI rekomendācija nav īstenota.

XII rekomendācija

54. *GRECO rekomendēja i) noteikt augstāku prioritāti korupcijas novēršanas, ētikas un godprātīguma profesionālajai apmācībai tiesu varā, piešķirot tai atbilstošus līdzekļus, un nodrošināt tās iekļaušanu tiesnešu regulāro apmācību programmā; un (ii) izveidot īpašu apmācību tiesu priekšsēdētājiem, lai viņi labāk spētu tiesās risināt jautājumus, kas saistīti ar ētiku, interešu konfliktiem un godprātīgumu un citus ar korupcijas apkarošanu saistītus jautājumus.*
55. Latvijas atbildīgās institūcijas ziņo, ka morāles jautājumi ietilpst jauno tiesu sistēmas darbinieku ievadapmācības programmā (gan teorija, gan prakse). Tiek nodrošināta šāda apmācība: korupcijas risku identificēšana un problēmas būtība, vēlamie pasākumi korupcijas novēršanai tiesu varā, vēlamie ētikas principi tiesu varā, valsts pārvaldes noteikumu pārkāpumi, interešu konfliktu novēršana, prokuratūras viedoklis par korupcijas novēršanu un izpratne par būtiska kaitējuma jēdzienu tiesu praksē.
56. Tiek turpināts darbs pie visaptverošas mācību programmas 2014.-2020. gadam izstrādes, kas ietvertu papildu iniciatīvas par piemērotu apmācību saistībā ar korupcijas novēršanu attiecībā uz tiesnešiem un tiesnešu ētiku un godprātīgumu (ieskaitot īpašus pasākumus tieši tiesu priekšsēdētājiem). Šādas programmas īstenošana ir paredzēta 2016. gada trešajā ceturksnī. Tāpat atbildīgās institūcijas plāno izstrādāt tiesu priekšsēdētājiem piemērotu mācību programmu par ētikas jautājumiem, kas būtu pieejama pēc individuāla pieprasījuma. Atbildīgās institūcijas

norādīja, ka turpmākā sarakstē ar GRECO tiks sniegta konkrēta informācija par regulārām mācību programmām saistībā ar tiesnešu ētikas jautājumiem, kuras šobrīd tiek īstenotas.

57. GRECO novērtē jau veiktos pasākumus, kas vērsti uz jauno tiesnešu ievadapmācības programmas papildināšanu ar ētikas un godprātīguma jautājumiem. Tāpat GRECO atzinīgi novērtē plānotos pasākumus turpmāku sistemātisku pieeju šiem jautājumiem, izmantojot apmācību darba vietā, kā arī piemērotu apmācību tiesas priekšsēdētājiem atkarībā no to individuālajām vajadzībām un izaicinājumiem. Tomēr līdz brīdim, kamēr plānotie pasākumi tiks īstenoti praksē, GRECO secina, ka XII rekomendācija ir īstenota daļēji.

Korupcijas novēršana attiecībā uz prokuroriem

XIV rekomendācija

58. *GRECO rekomendēja augstākas prioritātes piešķiršanu apmācībai par korupcijas novēršanas jautājumiem (ieskaitot jautājumus par konfidencialitātes nodrošināšanu un ziņošanu par aizdomām par pārkāpumiem) un ētikas un godprātīguma jautājumiem, kas paredzēta īpaši prokuroriem, kā arī piešķirt nepieciešamos resursus, lai šāda apmācība kļūtu par stabilu regulāras programmas daļu.*
59. Latvijas atbildīgās institūcijas ziņo, ka ES finansētā projekta "Starpdisciplinārā apmācība tiesu sistēmas darbiniekiem un citiem profesionāļiem, kuri nodarbojas ar finanšu un ekonomiskajiem noziegumiem" ietvaros 2014. gada septembrī notika divu dienu apmācība, tai skaitā, par jautājumiem, kas saistīti ar profesionālo morāli un interešu konfliktu novēršanu. Šajā apmācībā piedalījās daudzi tiesneši, prokurori (kopā 175 prokurori) un citu tiesībsargājošo iestāžu pārstāvji, tostarp KNAB. Atbildīgās institūcijas norādīja, ka turpmākā sarakstē ar GRECO tiks sniegta konkrēta informācija par regulārām mācību programmām saistībā ar prokuroru profesionālās morāles un godprātīguma jautājumiem, kuras šobrīd tiek īstenotas.
60. Pie tam, atbildīgās institūcijas uzsver, ka, ievērojot atsevišķus GRECO ceturtās novērtēšanas kārtas ziņojumā iekļautos apsvērumus par prokuroru disciplinārlietu rezultātu atklātu pieejamību, tagad sīkāka informācija par apelācijas procedūru saistībā ar prokuroru lēmumiem ir pieejama Ģenerālprokuratūras tīmekļa vietnē (www.lrp.gov.lv/public/31052.html).
61. GRECO ņem vērā sniegto informāciju un apsveic gūtos panākumus prokuratūras darbinieku apmācībā un tās darba caurskatāmības nodrošināšanā. Tomēr, kā tika ieteikts, GRECO uzskata, ka vēl ir jāiegulda daudz darba, lai, nodrošinātu to, ka korupcijas novēršana, ētika un godprātīgums kļūst par daļu no prokuroru standarta vispārējās mācību programmas. Turpmāk GRECO sagaida regulāru apmācību ētikas un uzvedības jautājumos.
62. GRECO secina, ka XVI rekomendācija ir īstenota daļēji.

III.SECINĀJUMI

63. **Ņemot vērā iepriekšminēto, GRECO secina, ka Latvija apmierinoši ir īstenojusi tikai divas no četrpadsmit ceturtās novērtēšanas kārtas ziņojumā iekļautajām rekomendācijām.** Attiecībā pārējām rekomendācijām – četras no tām ir īstenotas daļēji un astoņas rekomendācijas nav īstenotas.
64. Precizējot, apmierinoši ir īstenota IV un VIII rekomendācija, VII, IX, XII un XIV rekomendācija ir īstenota daļēji un I, II, III, V, VI, X, XI un XIII rekomendācija nav īstenota.

65. Attiecībā uz jautājumiem, kas skar parlamenta deputātus, novērojama neliela pozitīva attīstība, izņemot aizliegumu parlamenta deputātiem slēgt līgumus ar valsts iestādēm, lai veiksmīgāk novērstu potenciālus interešu konfliktus. Visas pārējās GRECO rekomendācijas šajā jomā ir novirzītas uz dažādām parlamentārajām procedūrām, tomēr nav ieviestas praksē. It īpaši, nav veikti atbilstoši pasākumi attiecībā uz noteikumiem par parlamenta deputātu saziņu ar lobētājiem un citām trešām pusēm, kas meklē iespējas ietekmēt likumdošanas procesus. Nav izdarīts nekas, lai uzlabotu Saeimas spēju veikt pašregulāciju, vērsties pret faktiskiem un potenciāliem interešu konfliktiem un sodīt tos, kuri neievēro pieņemamas ētiskas uzvedības standartus.
66. Attiecībā uz jautājumiem, kas skar tiesnešus un prokurorus, ir sperti daži soļi GRECO rekomendāciju īstenošanas virzienā. Piemēram, apsveicami ir tas, ka tiesu spriedumi tagad ir pieejami publiski. Tiesnešu Ētikas komisija turpināja rosināt debates par ētikas jautājumiem tieslietu nozares profesionāļu darbā un sekmēja vai šobrīd turpina sekmēt prokuroru iespējas apgūt ar godprātīgumu saistītus jautājumus. Latvija ir centusies stiprināt Tieslietu padomes lomu karjeras veidošanas kārtībā un lēmumu pieņemšanā. Tomēr liels skaits iniciatīvu, par kurām atbildīgās institūcijas ziņoja, lai kļūdētu GRECO bažas, joprojām ir vien apspriežamu plānu līmenī, un šobrīd vēl nav zināms, vai tie tiks realizēti. Raugoties vispārīgāk, tiesu varas pašpārvaldes iestāžu darbības un atbildības stiprināšana ir ārkārtīgi būtiska, lai nodrošinātu tiesu varas neatkarību un novērstu nepiemērotas politiskās ietekmes risku. Visbeidzot, tiek saglabāta administratīvās imunitātes sistēma trim aplūkojamām ierēdņu kategorijām (parlamentārie deputāti, tiesneši un prokurori) un tam šodien nav ievērojama tiesiskā pamatojuma.
67. Iepriekšējos ziņojumos GRECO atzinīgi novērtēja Latvijas apsveicamo darbu korupcijas novēršanas jomā pēdējo desmit gadu laikā. Tomēr attiecībā uz ceturto novērtēšanas kārtu un tajā sniegtajām rekomendācijām ir izdarīts diezgan maz. Vēl jo vairāk, nenoteiktība attiecībā uz KNAB struktūru, kas ir Latvijas korupcijas apkarošanas stūrakmens, dara raizes GRECO, kura neatlaidīgi ir rekomendējusi šīs iestādes neatkarības stiprināšanu. Šis ziņojums skaidri apliecina, ka KNAB nevar un nedrīkst pamest vienu pretkorupcijas reformu īstenošanā un virzīšanā, tam ir nepieciešams atbalsts un dažādu izpildvaras, likumdevēja un tiesu varas pīlāru apņemšanās sniegt šo atbalstu. Izšķiroša nozīme ir spējai pašiem uzņemties atbildību par šajā ziņojumā aplūkotajām dažādajām ierēdņu kategorijām (parlamentārie deputāti, tiesneši un prokurori).
68. Ievērojot iepriekš minēto, GRECO secina, ka pašreizējā ārkārtīgi zemā atbilstība rekomendācijām reglamenta 31. noteikuma 8.3. punkta izpratnē ir "vispārēji neapmierinoša". Līdz ar to GRECO pieņem lēmumu piemērot 32. noteikumu par dalībniekiem, kuru darbībā ir konstatēta neatbilstība savstarpējā novērtēšanas ziņojumā iekļautajām rekomendācijām, un aicina Latvijas delegācijas vadītāju pēc iespējas ātrāk, bet ne vēlāk kā līdz 2015. gada 30. septembrim iesniegt ziņojumu par veiktajiem pasākumiem neīstenoto rekomendāciju īstenošanā (t. i., I, II, III, V, VI, VII, IX, X, XI, XII, XIII un XIV rekomendācija).
69. Visbeidzot, GRECO aicina Latvijas atbildīgās institūcijas pēc iespējas tuvākā laikā atļaut ziņojuma publicēšanu, pārtulkot ziņojumu valsts valodā un nodrošināt tulkojuma publisku pieejamību.